

ARTICLES CENTRALS

La UE i la construcció de pau a la Mediterrània: una visió crítica

Sally Khalifa Isaac

Professora associada de Ciència Política a la Universitat del Caire

La UE ha emprès una sèrie de valuoses iniciatives per promoure la pau i afrontar la inestabilitat i la inseguretat generades des de 2011 per les revoltes àrabs. En primer lloc, els mecanismes de la UE han reaccionat ràpidament en resposta als canvis radicals que han tingut lloc en els seus veïns meridionals amb l'elaboració d'una sèrie d'importants documents, dels quals els principals són l'Associació per la Democràcia i la Prosperitat Compartida, el març de 2011, i la nova versió de la Política Europea de Veïnatge (PEV), el maig del mateix any. En segon lloc, la UE ha estat proporcionant, de manera reiterada, ajuda humanitària com a mitjà per contenir el caos i els factors d'inestabilitat en diversos casos. Entre ells es pot destacar la sobtada arribada de immigrants tunisians a l'illa italiana de Lampedusa el 2011, l'empitjorament de la situació humanitària al Iemen, els anys 2011-2012, el prolongat conflicte a Síria, encara en curs, i la crisi de refugiats que ha provocat als països veïns i en d'altres llocs. En tercer lloc, la UE ha mostrat la voluntat pràctica d'intervenir en una sèrie de punts calents de la regió. Per exemple, la Unió va preveure, l'abril de 2011, una operació militar a Líbia (EUFOR-Líbia) l'objectiu de la qual era la tramesa d'ajuda humanitària, encara que mai no es va arribar a desplegar. El 2013, la UE va posar en marxa, en aquest cas efectivament, l'operació EUBAM-Líbia, per tal de donar suport a les autoritats líbies en la vigilància i la seguretat de les fronteres del país. A més, la UE continua alçant la veu en favor de la pau i l'estabilitat en els nombrosos punts calents de la regió. Més recentment, la Unió ha focalitzat esforços diplomàtics amb l'objectiu d'iniciar un diàleg polític constructiu a Líbia, en cooperació amb els països àrabs veïns. A més, la Comissió Europea ha establert una estratègia regional per a Síria i l'Iraq, així com el tractat de

Daesh (Estat Islàmic), el febrer d'aquest any.

Malgrat aquesta perseverança, els esforços en favor de la construcció de la pau a la Mediterrània no només han rebut poca atenció sinó que han estat molt criticats.

Una limitació important que afecta el paper de la UE com a promotor de la pau és la qüestió de la seva credibilitat. En els últims quatre anys, la credibilitat de la UE a la regió s'ha vist significativament debilitada per tres raons principals:

1. Falta de coherència de les polítiques, les accions i la retòrica de la UE, que no només té a veure amb la dificultat per assolir el consens entre les polítiques dels Estats membres -competidors entre ells a la regió àrab, d'una banda, i a les institucions europees, per l'altra-, sinó també amb les incoherències sorgides arran de les creixents rivalitats entre les pròpies institucions de la UE. El cas concret de Líbia el 2011, que va ser examinat molt atentament des de la perspectiva de la coherència, va servir per posar de manifest el considerable impacte que té la coherència interna en la percepció general de credibilitat.

“ Malgrat la perseverança en pro de la construcció de la pau a la Mediterrània, els esforços de la UE han estat molt criticats ”

2. Falta d'una visió estratègica integral. Aquesta visió hauria de comptar lògicament amb el suport d'alguns Estats membres claus i identificar un enfocament desitjat “europeu” davant els nombrosos reptes que presenta la regió àrab. De fet, els escèptics en relació amb la credibilitat de la UE com a promotor de la pau en el període posterior a les revoltes àrabs no van qüestionar tant els seus instruments i mitjans sinó més aviat l'existència real d'una visió independent de la UE, la seva coherència interna i la seva capacitat per parlar amb una sola veu. Per això, a la regió s'ha anat construint una imatge general que presenta una UE cada vegada més dependent dels Estats Units a l'hora d'establir les seves prioritats i de fixar la presa de decisions relatives a la seva orientació general o, com a mínim, una UE regida per les decisions estratègiques de

Washington, especialment quan es tracta d'afrontar els greus problemes de seguretat de la regió àrab. Aquesta imatge també fa que les diverses accions de la UE siguin vistes com a reaccions disperses, requerides de tant en tant per la necessitat d'actuar o la urgència de demostrar la seva presència.

3. La qüestió de la “mida”. Mentre que la UE ha tingut un èxit relatiu en erigir-se com un pol global en alça, capaç d'actuar com a actor en la transformació de l'estructura incipient del sistema internacional en un sistema multipolar, les seves accions davant els seus veïns immediats des de 2011 han provocat una constant frustració. La nova Política Europea de Veïnatge ha estat àmpliament criticada per l'insuficient finançament, particularment si es consideren els greus problemes socials i econòmics dels països del sud de la Mediterrània, i la tramesa de fons d'ajuda de la UE a la regió s'ha estancat per raons d'inestabilitat política. A més, el generós flux d'ajuda dels Estats del Golf a la regió d'Orient Mitjà i Nord d'Àfrica ha empetitit encara més les aportacions de la UE, anul·lant el seu pretès impacte com a incentiu per a la posada en marxa de reformes polítiques. La qüestió de la “mida” no s'ha evidenciat només en el cas més important de la nova Política Europea de Veïnatge, sinó que està present en pràcticament totes les iniciatives de la UE. El cas de l'operació EUBAM-Líbia exemplifica perfectament aquesta qüestió de la mida. Un altre exemple és el document publicat per la Comissió Europea el passat mes de febrer relatiu als “Elements per a una Estratègia Regional de la UE per a Síria i l'Iraq i l'amenaça de Daesh”. A la llum de les necessitats reals de la regió, resulta molt dubtós que la UE pugui actuar com un influent promotor de la pau, tenint en compte que els fons assignats per a la implementació de la seva estratègia excessivament ambiciosa ascendeixen a només mil milions d'euros del seu pressupost per als anys 2015 i 2016. No deixa de sorprendre el contrast entre l'ajuda proporcionada per l'Aràbia Saudita al Líban (4.000 milions de dòlars l'any 2014 destinats a reforçar la capacitat de l'Estat libanès contra l'amenaça d'Estat Islàmic) i els 1.000 milions d'euros promesos per la UE per a tota la regió el 2015 i el 2016.

“ A la regió s'ha anat construït una imatge general que presenta una UE cada vegada més

dependent dels Estats Units ”

La credibilitat és, de nou, una qüestió clau en la valoració del rol de la UE com a constructor de la pau a la regió o en el seu potencial per reforçar aquest rol. En efecte, la UE disposa d'una àmplia gamma d'instruments i eines que li permetrien complir aquesta missió de forma eficaç. Tanmateix, es dóna molt pes a la confiança dels socis àrabs i a la seva percepció general de l'eficiència i impacte d'aquests instruments. De la mateixa manera, una de les proves importants per a la UE en l'actualitat i en el futur pròxim és la seva habilitat i capacitat per arribar als actors influents a la regió. Això inclou també l'habilitat per augmentar els contactes de regió a regió amb les organitzacions àrabs emergents, la qual cosa és especialment necessària en el cas de qualsevol futur compromís de la UE envers els greus conflictes armats interns, en particular a Síria, l'Iraq i Líbia.

Fotografia : UK Department for International Development / CC / Desaturada.

- Refugiats sirians al Líban -

© Generalitat de Catalunya